

Klima- og miljødepartementet
Kongensgate 20
Oslo

INNSPILL TIL KULTURMINNEMELDINGEN FRA EUROPA NOSTRA NORGE

Europas kulturminneår i 2018 markerte et vendepunkt i Europas stadig økende kulturarvbevegelse. Vi må bruke denne satsingen til å erkjenne og videreføre vår felles kulturarvs positive kraft og våre felles verdier for å binde sammen Norge og Europas innbyggere og samfunn, og for å gi en dypere mening til hele det europeiske prosjektet.

Kulturminnemeldingen må synliggjøre norsk kulturarvs sammenheng med europeisk kulturarv. Vår kulturarv er den som gjør oss til europeere slik det kommer til uttrykk i våre varierende og felles verdier, kulturer og minner. Derfor er kulturarven den virkelige manifesteringen av Europas "Samhold gjennom Mangfold" og den hjelper oss å motstå de splittende kreftene som er en trussel mot vårt samfunn.

Europa Nostra Norge mener dette er viktig fordi:

1. Vår kulturarv bærer i seg flere lag av vår identitet, den lokale, regionale, nasjonale og europeiske. Disse lagene er alle i forbindelse med hverandre de forsterker hverandre og er i stadig utvikling.
2. Vår kulturarv gir oss opplevelsen av tilhørighet til lokalsamfunnet og en følelse av samhörighet og solidaritet med Europa.
3. Vår kulturarv binder sammen generasjoner slik den kommer til uttrykk i kryssbefruktninger og grenseoverskridende bevegelser av folk og ideer gjennom generasjoner av delt historie. Dette er utgangspunktet for en ærbødig og berikende dialog og gjensidig påvirkning innenfor og mellom samfunn i Europa, men også med andre kulturer i verden.
4. Vår kulturarv fungerer som en bro mellom vår fortid og fremtid. Det gjør det mulig for oss å lære av og bygge på våre kulturelle tradisjoner og historie, samtidig som den hjelper oss å lege våre sår og reparere fortidens skader. Kulturaven oppmuntrer samtidig den stimulerer den pågående kreativitet og innovasjon. Den er en kilde til videre læring og inspirasjon og en basis for aktiv og ansvarlig deltagelse i samfunnet.
5. Vår kulturarv er også en viktig ressurs for en bærekraftig utvikling og en kilde til styrket sosial tilhørighet; så vel som en kilde til et stort antall meningsfylte stillinger, både direkte og indirekte.

6. Kulturarven gir harmoni og skjønnhet til det miljøet som omgir oss, både det menneskeskapte og det naturlige, og den styrker på den måten vår trivsel og vår livskvalitet.

Menneskerettighets-erklæringen av 1948

Europa Nostra Norge minner om at den universelle menneskerettighets-erklæringens 70-års-jubileum, der retten til kulturarv er en grunnleggende menneskerettighet, ble markert i 2018.

Kulturminnemeldingen må bekrefte vårt engasjement for prinsippene utarbeidet i et stort antall relevante politiske dokumenter, som allerede er tatt i bruk av mange europeiske og internasjonale organisasjoner, at tiden nå inne for å overføre disse prinsippene til effektiv handling med konkrete resultater for Norge og dets innbyggere.

I tråd med oppropet fra Berlin av 22.06.2018 oppfordrer Europa Nostra til at **kulturminnemeldingen** følger opp det europeiske kulturminneåret og tar til orde for utarbeidelse av en ambisiøs handlingsplan for kulturarven i Norge.

Kulturminnemeldingen må anerkjenne kulturarven som en strategisk prioritet for å heve bevisstheten om hvor verdifull kulturarven er for en bærekraftig økonomisk, sosial, kulturell og miljømessige samfunnsutvikling lokalt, regionalt og nasjonalt.

Kulturminnemeldingen bør bruke anledningen til å bygge broer mellom lokale, regionale og nasjonale styringsnivåer i Norge såvel som med Europa.

Kulturminnemeldingen må slå fast at kulturarven er unik og uerstattelig samtidig som den er sårbar og ofte står i fare for å forsvinne. Derfor er det en felles oppgave å bevare både den materielle og immaterielle kulturarven slik at den kan overføres til videre glede og bruk for fremtidige generasjoner. I denne sammenheng er det viktig å forsterke de nødvendige menneskelige og finansielle ressurser – private og offentlige – og investere i å fremme ferdigheter og kapasitet for å sikre sterk faglig kunnskap, utvikling og overføring av kulturarven, både fysisk og digitalt. I denne prosessen må universiteter, høyskoler og forskningsmiljø involveres. Det må også utvikles innovative forretningsmodeller, og kreative synergier mellom kulturarv, håndverk og kunsthåndverk må stimuleres. Verdien av immaterielle uttrykk for kulturarven som utvikles stadig og beriker samfunnet og bomiljøet må anerkjennes og komme til uttrykk i kulturminnemeldingen.

Kulturminnemeldingen må slå fast at det er nødvendig med både private og offentlige investeringer rettet mot kvalitetsmessig fornyelse av kulturminner i lokalmiljøet, byer og distriktene basert på kreativitet, nyskapning og tilpasset gjenbruk – vern gjennom bruk - . I denne sammenheng vil Europa Nostra Norge ønske velkommen en kreativ og respektfull samhandling mellom beskyttelsen av bygget kulturarv og moderne bidrag til vårt bygningsmiljø som vil utgjøre morgendagens kulturarv.

Kulturminnemeldingen må understreke at kulturarven må få en bredere plass innenfor undervisning, formelt som uformelt og på alle alderstrinn. Oppmerksomheten må spesielt rettes mot utdannelsen i historie og tolkningen av den norske kulturarven i en bredere

sammenheng med Europas fortid, nåtid og fremtid. En dypere forståelse av de pågående uenighetene innenfor Europa og mellom Europa og andre kulturer i verden er tvingende nødvendig. Dette vil bidra til å bygge bedre og mer meningsfylte forbindelser mellom folk og stedene de bor, arbeider og besøker. Det vil også gjøre det lettere å forstå, respektere og inkludere nye innbyggere i Norge.

Kulturminnemeldingen må befeste og ytterligere styrke synergiene mellom et bredest mulig utvalg av offentlige og private interessenter, inklusive relevante organisasjoner og det sivile samfunn.

Kulturminnemeldingen må benyttes som et verktøy til en bedre oppskrift for en mer permanent plattform for å samle kunnskap, bygge kapasitet og samordne støtten til den norske og europeiske kulturarven (gjennom EØS-samarbeidet)

Det aller viktigste er imidlertid at kulturminnemeldingen synliggjør hvor verdifull kulturarven er innenfor de fleste samfunnsområder. Det foreligger allerede my forskning som viser at satsing på kulturminnene gir økonomisk vekst i regioner og distrikter, at sosiale relasjoner og bånd mellom generasjonene styrkes ved å satse på kulturarven, at det skjer kulturelle ringvirkninger innen håndverk og kunstneriske uttrykk av å satse på kulturarven og at det er klimavennlig og miljømessig svært gunstig å satse på vern gjennom bruk av kulturarven.

Norske forhold for å bevare kulturarven

Kulturarv er et vidt begrep som omhandler både en materielle og immaterielle kulturarven; inkluderer flere samfunnsforhold som en ikke umiddelbart tenker på.

Forskning som omfatter kulturminner er et felt som det tidligere har vært satset på i Norge, blant annet gjennom Riksantikvarens stavkirkeprosjekt som nå er avsluttet. Middelalderens trebygninger og andre konstruksjoner, spesielt stavkirkene og tømmerbygningene, er - ved siden av vikingskipene - blant Norges fremste bidrag til Europas og verdens kulturhistorie. Europa Nostra har tidligere premiert to av Europas fremste forskere, Håkon Christie (1920-2010) og Arne Berg (1917-2012) med Europa Nostra Award I 2004, for deres arbeid.

Da Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) ble opprettet i 1994, skulle stiftelsen arbeide med forskning og oppdragsvirksomhet innen kulturminnevernet. I prinsippet ble dermed kompetansen på både stavkirker og tømmerhus fra middelalderen flyttet fra Riksantikvaren til NIKU. I praksis har dette ikke blitt gjennomført. NIKU har tilsynelatende hatt vanskelig for selv utvikle den nødvendige kunnskap innen feltet.

Riksantikvaren, NTNU og ICCROM (nternational Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) arrangerte i 2018 for 18. gang International Course on Wood Conservation Technology i Norge. Dette er et kurs med deltakere fra 18 land i hele verden. Norge viser sin kunnskap i trekonservering og restaurering. Dette kurset må fortsette å sette Norge med dette spesialområdet på verdenskartet og skape kontakter til fagmiljøer verden over. Det forutsetter også at det forskes, formidles og rekrutteres på dette området.

Uansett må kunnskapen om middelalderens trebygninger opprettholdes og videreutvikles sammen med de bevarte opprinnelige takkonstruksjoner i enkelte av våre steinkirker. Kompetansen på disse områdene er en forutsetning for å kunne bevare både kulturminnene og håndverkstradisjonene fra middelalderen. Det er særdeles viktig at denne type kunnskap videreføres og at det nødvendige forskningsmiljøet, som en gang var internasjonalt ledende, blir prioritert og finansiert!

Klima- og miljø påvirkes av hvilke bygningsmaterialer som benyttes. Gamle trehus har betydelig lengre levetid og gir naturlig bedre innemiljø enn mange andre bygningsmaterialer. I tillegg er det økonomisk bærekraftig å rehabilitere gamle hus fremfor å rive og bygge nytt pga omfattende krav til kildesortering og oppbevaring av forurensende masse. Både Riksantikvaren og miljøorganisasjonene har omfattende dokumentasjon vedrørende dette forholdet.

Omplassering av verneverdige bygninger kan bidra til at disse bevares. Dette forhindres ofte av regelverket og manglende økonomiske insentiver til realisering. I enkelte tilfeller kan det være snakk om mindre flyttinger innen et gårdstun for å få en fungerende drift enten av gårdsdriften eller kombinasjonen gårdsdrift og gårdsturisme. Her bør prinsippet om vern gjennom bruk også gjelde.

Kulturlandskapet har betydning for stedsbevaring og identitet. Begrepet kan sies både å omfatte materielle og immaterielle kulturminner. Et godt eksempel er Kongeveien over Filefjell som vant EUs kulturminnepris/Europa Nostra Award Grand Prix 2017. Gjengroing av kulturlandskap svekker opplevelsen av et åpent og inviterende område av stor verdi både for fastboende og tilreisende og er et økende problem for turistnæringen. Nasjonale turistveger er gode eksempler på at gjennomførte og systematiske prosjekter gir resultater der nyskapende arkitektur inngår sammen med bevaring av gamle ferdselsveier og kulturlandskap. Ekstremt høye hus som bryter med bygningsmønsteret i et lokalmiljø kan føre til ødeleggelse av kulturlandskapet slik som f.eks. «Røkketårnet» på Fornebu.

Oslo, 30. januar 2019
EUROPA NOSTRA NORGE
<http://www.europanostra.org/>

Erik Schultz/s/
Leder

Axel Mykleby/s/
Nestleder

Grete Horntvedt/s/
Styremedlem

Aslak Aslaksen/s/
Styremedlem

Simen Bjørgen/s/
Styremedlem

Tore Friis-Olsen/s/
Styremedlem

Lars Jacob Hvinden-Haug/s/
Styremedlem

EUROPA NOSTRA har utarbeid to publikasjoner med relevans til det pågående arbeidet med Regjeringens Kulturminnemelding:

1. Kulturarven er verdifull for Europa «Cultural Heritage Counts for Europe» som omhandler verdien av kulturarvens innvirkning på økonomiske, sosiale, kulturelle og miljømessige sider i samfunnet. Publikasjonen ble presentert i forbindelse med Europa Nostras kongress i Oslo i 2015. (Vedlegg 1)
2. Opprop til handling: Kulturarv Europas fremtid «Berlin call to action» som ber alle i Europa om i fellesskap å ta ansvar for potensialet som ligger i vår felles kulturarv for å fremme et fredeligere, blomstrende, inkluderende og rettferdig Europa. Oppropet fra Berlin ble presentert 22. juni 2018 på European Cultural Heritage kongress i Berlin.

Oppropet inviterer alle som bryr seg om Europas fortid, nåtid og fremtid til å underskrive, støtte og dele med flere «Berlin: opprop til handling». (Vedlegg 2)

I forbindelse med DET EUROPEISKE KULTURMINNEÅRET 2018 utarbeidet de baltiske og nordiske landene en publikasjon der utvalgte vinnere av EUs kulturminnepris/Europa Nostra Awards ble presentert:

NORTHERN EUROPA – Winners of the EU prize for Culture Heritage/Europa Nostra Awards 1978-2018. (vedlegg 3)